Archetype

Hostile architecture & Design: Η σκοτεινή πλευρά του design

Χριστίνα Ιωακειμίδου - 21/05/2025

Όταν το design και η αρχιτεκτονική στρέφονται κατά των ανθρώπων, ίσως να χάνουν και ένα μέρος της ουσίας τους.

Παγκάκια σε σταθμό τρένων στη Βιέννη | Πηγή εικόνας: en.wikipedia.org

Έχουμε μιλήσει πολλές φορές για τη χρησιμότητα -ή για να το θέσουμε καλύτερα- τη φύση της πρακτικής του design και του αρχιτεκτονικού σχεδιασμού. Τη θέση και των δύο στην κοινωνία, καθώς και τον προορισμό τους να διευκολύνουν και να στρέφουν προς το καλύτερο τις ζωές μας. Πρακτικότητα και αίσθημα ευθύνης θα μπορούσαν να ήταν δύο φράσεις που έχουμε στο μυαλό μας, όταν σκεφτόμαστε τους στόχους των ανθρώπων πίσω από το αρχιτεκτονικό σχέδιο και το «μολύβι» του designer. Πολλές φορές, όμως, το σχέδιο αυτό παρεκκλίνει από το motto **design for a better society** και το σκεπτικό του επικέντρου του εκάστοτε

πρότζεκτ, το οποίο θα έπρεπε να είναι ο άνθρωπος.

Μπάρες για να αποτρέψουν το κάθισμα και την ξεκούραση (Λος Άντζελες) | Πηγή εικόνας: miro.medium.om

Τι γίνεται, λοιπόν, όταν ο σχεδιασμός στρέφεται κατά της κοινωνίας, με στόχο να της «δυσκολέψει τη ζωή»; Δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις, όπου σε δημόσιους χώρους η εκάστοτε δημοτική ή κρατική διοίκηση χρησιμοποιεί ή καπηλεύεται το design, με σκοπό τη δημιουργία αφιλόξενων χώρων. Μπάρες και εμπόδια σε παγκάκια με σκοπό να αποτρέψουν τον οποιονδήποτε από το να καθίσει ή να ξαπλώσει, αιχμηρά εμπόδια σε μεγάλους χώρους για την αποφυγή της στάθμευσης κάποιου οχήματος, είναι κάποια από τα παραδείγματα της λανθασμένης, κατά τη γνώμη μας, χρήσης του σχεδιασμού.

Βανκούβερ | Πηγή εικόνας: vmcdn.ca

Η τάση για περιθωριοποίηση των πολιτών δεν είναι σύγχρονο φαινόμενο. Από τις αρχές του προηγούμενου αιώνα, ορισμένες κοινωνικές ομάδες διαχωρίζονταν με σκληρό τρόπο από το σύνολο της κοινωνίας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτού, ήταν ο διαχωρισμός και τα εμπόδια που έβαζαν οι διάφορες πολιτείες των ΗΠΑ στην πρόσβαση των Αφροαμερικανών σε συγκεκριμένες περιοχές, όπως η *Moses Bridge* της Νέας Υόρκης. Η γέφυρα σχεδιάστηκε από τον γνωστό Robert Moses με σκοπό να αποτρέψει τους Αφροαμερικανούς πολίτες και τους ασθενέστερους οικονομικά να έχουν πρόσβαση σε ένα συγκεκριμένο τμήμα της πόλης με τα λεωφορεία. Έτσι, το χαμηλό ύψος της γέφυρας εμπόδιζε τη διέλευση λεωφορείων κάτω από αυτήν, και κατά συνέπεια την πρόσβαση των «ανεπιθύμητων αυτών πολιτών» στην παρακείμενη παραλία.

Moses Bridge, Νέα Υόρκη | Πηγή εικόνας: archive.pinupmagazine.org

Ως κίνημα, ωστόσο, η **Hostile/Defensive Architecture** αναδείχθηκε και καθιερώθηκε τη δεκαετία του 1970. Από τους πρώτους πολεμίους της ήταν ο κοινωνιολόγος και κριτικός Mike Davis, ο οποίος και έθεσε το φαινόμενο αυτό μέσα στο γενικότερο κοινωνικοπολιτικό πλαίσιο της εποχής του **Νεοφιλελευθερισμου**, και την τάση ιδιωτικοποίησης του δημόσιου χώρου με το πρόσχημα της ασφάλειας. Στο σημαντικότατο βιβλίο του, *City of Quartz*, ο Davis επικρίνει την αύξηση της αστυνόμευσης στο Λος Άντζελες και τη στροφή του αστικού σχεδιασμού, που τώρα στόχευε να προστατεύσει την πόλη από τα κακοποιά και ταραχοποιά στοιχεία. Είναι ίσως η πρώτη φορά που ο σχεδιασμός για τους κατοίκους αρχίζει να στρέφεται ουσιαστικά εναντίον τους, με το πρόσχημα της διατήρησης της τάξης και της ασφάλειας στο εσωτερικό των πόλεων.

Πυροσβεστικοί κρουνοί στη Νέα Υόρκη με προστατευτικά | Πηγή εικόνας: en.wikipedia.org

Η τάση αυτή, όπως ήταν φυσικό, εξαπλώθηκε σε πολλές πόλεις και χώρες, έχοντας ως αποτέλεσμα την αλλαγή του δημόσιου χώρου με την εισαγωγή νέου «είδους» καθισμάτων. Σκοπός, για παράδειγμα, των λεγόμενων **Camden bench** του Λονδίνου είναι η αποτροπή κάθε είδους δραστηριότητας, εκτός από την παροδική ξεκούραση του περαστικού στα συγκεκριμένα παγκάκια. Στόχος του **Dean Harvey**, ιδρυτή της εταιρείας σχεδιασμού τους, Factory Furniture, ήταν να «ρυθμίσει» τον χρόνο που θα περνούν οι άνθρωποι σε ένα σημείο της πόλης, δημιουργώντας «μία κεκλιμένη επιφάνεια, στην οποία οι άνθρωποι δεν μπορούν να παραμείνουν για πολύ». Ο Harvey, μάλιστα, αργότερα σε συνέντευξή του θα υποστηρίξει: *«Η έλλειψη στέγης δεν πρέπει ποτέ να γίνεται ανεκτή σε καμία κοινωνία και αν αρχίσουμε να σχεδιάζουμε για να φιλοξενήσουμε άστεγους, τότε έχουμε αποτύχει εντελώς ως κοινωνία. Η εγγύτητα με τους άστεγους δυστυχώς μας κάνει να νιώθουμε άβολα, οπότε ίσως είναι καλό να το νιώθουμε και να αναγνωρίζουμε την έλλειψη στέγης ως πρόβλημα αντί να σχεδιάζουμε για να τη φιλοξενήσουμε»*.

Camden Bench | Πηγή εικόνας: en.wikipedia.org

Σε αυτά ακριβώς τα λόγια του Harvey στηρίζεται όλη η θεωρία γύρω από τον σχεδιασμό και την εφαρμογή της εχθρικής τάσης στην αρχιτεκτονική και τον αστικό σχεδιασμό: τον περιορισμό των ατόμων που θα μπορούν να χρησιμοποιούν τον δημόσιο χώρο, από τον οποίο θα αποκλείονται, κατά το δοκούν, διάφορες κοινωνικές ομάδες που θεωρούνται δυνητικά επικίνδυνες. Αποτέλεσμα αυτού; Ο αποκλεισμός, όχι μόνο των ατόμων που επιδίδονται σε παράνομες δραστηριότητες, όπως το εμπόριο ναρκωτικών, αλλά και των αστέγων, οι οποίοι, σύμφωνα με τους υποστηρικτές του εν λόγω κινήματος, είναι εξίσου ανεπιθύμητοι στους δημόσιους χώρους. Και σε αυτό τίθεται το ερώτημα: κατά πόσο δημοκρατική και ορθή είναι αυτή η σκέψη αποκλεισμού συγκεκριμένης ομάδας πολιτών από τον δημόσιο χώρο; Σε μια εποχή που «φωνάζει» για συμπερίληψη, ποια είναι η θέση των αρχιτεκτόνων και των designers;

Είναι, για παράδειγμα, επιτρεπτό, σε χώρους όπως ο σταθμός τρένων Moynihan της Νέας Υόρκης, να έχουν περιοριστεί σε τόσο μεγάλο βαθμό τα καθίσματα, που οι διερχόμενοι επιβάτες να κάθονται στο πάτωμα καθώς περιμένουν να επιβιβαστούν; Για πολλούς κριτικούς και πολέμιους του κινήματος, ο περιορισμός των καθισμάτων έχει στόχο να αποτρέψει τους άστεγους πολίτες από το να διανυκτερεύουν εντός του σταθμού, δυσχεραίνοντας, όχι μόνο τη ζωή τους, αλλά και την καθημερινότητα του συνόλου των πολιτών που διέρχονται από τον συγκεκριμένο σταθμό.

Σταθμός Moynihan, Νέα Υόρκη | Πηγή εικόνας: en.wikipedia.org

Κατά τη γνώμη μας, το πρόβλημα του κινήματος είναι βαθύτερο. Η χρήση του αστικού αρχιτεκτονικού σχεδιασμού για την αντιμετώπιση του προβλήματος των αστέγων και των παραβατικών συμπεριφορών, πιστεύουμε ότι απλώς αποτελεί για τις εκάστοτε τοπικές διοικήσεις μέσο εφησυχασμού της κοινής γνώμης και ανάδειξης των ίδιων των υπευθύνων ως αποτελεσματικών προσώπων για την επίλυση του δημόσιου αυτού κινδύνου. Εντούτοις, το πρόβλημα συνεχίζει να υπάρχει και να διογκώνεται. Δεν είναι στο χέρι του designer να λύσει προβλήματα με φανερές κοινωνικές και οικονομικές παραμέτρους, εξοστρακίζοντας τους ήδη περιθωριοποιημένους πολίτες και επιτείνοντας το αίσθημα αποξένωσης που νιώθουν. Στόχος των υπεύθυνων είναι η παροχή κάθε είδους βοήθειας για αυτές τις ομάδες πολιτών, έτσι ώστε να αποτραβηχθούν από το περιθώριο και να ενταχθούν ομαλά εκ νέου στο κοινωνικό σύνολο.

Μήπως, λοιπόν, ήρθε η ώρα οι αρχιτέκτονες/designers μαζί με τις τοπικές αρχές να στραφούν στην ανάπτυξη χώρων φιλοξενίας των αστέγων, περίθαλψης των ναρκομανών και κέντρων ψυχολογικής υποστήριξης των παραβατικών, για την κοινωνία, εφήβων; Μήπως η λύση στην καταπολέμηση της παραβατικότητας δεν είναι η αποξένωση, αλλά η ενσυναίσθηση; Ίσως θα πρέπει να σκεφτούμε τον ρόλο της αρχιτεκτονικής και του αστικού σχεδιασμού υπό νέο πρίσμα. Αυτού της κοινωνικής προσφοράς και ένταξης. Ίσως τότε το *building for a better society* βρει το καθολικό του νόημα.

Πηγές/ Further reading

Hostile architecture and its impact on homelessness. Από: shp.org.uk.
Peluso, S., Hostile architecture: problem or solution? Από: salonemilano.it.
Kurani, D., There's 'Hostile Architecture' All Around Us. It's Damaging Our Well-being. Από: time.com.
Hostile architecture. Από: en.wikipedia.org.
Interview with Factory Furniture Design Team. Από: unpleasant.pravi.me.
Campanella, T. J. (2017), Robert Moses and His Racist Parkway, Explained. Από: bloomberg.com.

Davis, M. (1990), CITY OF QUARTZ. EXCAVATING THE FUTURE IN LOS ANGELES.

Διαβάστε επίσης:

Post COVID-19 era: Ευχή ή κατάρα για μια νέα αρχή;

Ριζοσπαστική αρχιτεκτονική, Gruppo 9999 και Space Electronic Nightclub

